

ז. טענו כלים ופרוטה והודה בכלים וכפר בפרוטה, לרב – פטור מפני שאין כאן כפירת שתי כסף. ולשמואל – חייב.

כאמור לעיל, הלכה כרב שכן תני ר' חייא. וכן אמר רב פפא, דבתרא (ראשונים).

הודה בפרוטה וכפר בכלים – חייב.

ולדברי רבי חייא בר אבא בשם רבי יוחנן – בכל אופן פטור שאין ההודאה ממין התביעה שכפר בה, כדלעיל סעיף ב.

ח. טענו שוה פרוטה ויש עמו עד אחד – שמואל אמר שחייב שבועה מן התורה.

א. כן הלכה (רמב"ם רי"ף רא"ש). ואולם התוס' צידדו על פי קושיא מהסוגיא בכתובות שלפי מה

שאנו נוקטים כרב שצריך כפירת שתי כסף ב'מודה במקצת', יש לומר שפטור (וע' מצפה איתן).

ב. נחלקו הראשונים בשבועת השומרים האם צריך שתי כסף, שהרי באותה פרשה כתיב כסף או

כלים (כן דעת הרמב"ן הרו"ה הרמ"ה [מובא בתורא"ש] הרא"ה הריטב"א הרא"ש והר"ן. ודוק לענין השבועה

אבל התשלומין אף בפחות. חרושי הר"ן מב:) אם לאו, שאין זו באה על ידי כפירה והודאה, הלכך

נוהגת אף בפחות (ר"י בן מגאש, רמב"ם טוען ונטען ג,ו שכירות ב,ה, בעל ההשלמה, וכן נטה הרשב"א).

ועוד נחלקו בשבועת הנוטלין אם צריך שתי כסף (רמב"ם טוען ונטען ג,ז. ויתכן שלמעשה נקט

הרמב"ם כרבותיו שא"צ שתי כסף. ע' הל' שכירות יא, ט ומ"מ וכס"מ) אם לאו (ראב"ד, רמב"ן, מאירי רא"ש

ור"ן. וע' גם רשב"א מח סע"ב).

וכן נחלקו בשבועת היסט. (רב האי גאון [מובא בטור], הרא"ה [מובא בחרושי הר"ן] ומאירי נקטו שאין

צריך. והר"ן כתב שמסתבר שלא תקנו אלא בשתי כסף, שלא מצינו שבועה מהתורה בפחות אלא בעד אחד [וזהו

כשיטתו הנ"ל]. וכן דעת הר"י ישיעה, מובא בטור חו"מ פח. וע"ש בב"י ובתו"ח מא.).

ובשבועת שותפים ואריסים וכד', צריך טענה [או כפירת טענה] שתי כסף (להלן מח: רמב"ם טו"ג

ג,ז שלוחין ושותפין ט,ב).

דפים מ – מא

עה. מהי 'שבועת היסט' ומה בינה ובין שבועת התורה?

שבועת היסט, היא שבועה שהטילו חכמים מחכמי הגמרא (רמב"ם ותוס' וש"ר. וערש"י מה. ד"ה ישבע; מו. ד"ה

אלא; מח: ד"ה הא שאר) על הנתבע הכופר בכל, שמדין תורה אינו נשבע אלא המודה במקצת הטענה או

כשעד אחד מעיד כנגדו או שהיה מארבעת השומרים. ('היסת' – לשון שימה והטלה. רש"י. כן אמר רב

נחמן.

ולגרסת רב חביבא, לא נתקנה שבועה זו אלא ב'דררא דמונא' – שיש ביסוס לטענת התובע, כגון שהודה

בתחילה בעיקר התביעה ועתה טוען 'פרעתי', אבל אם כופר בעצם התביעה מכל וכל – אינו נשבע.

א. הרי"ף הר"ח הרמב"ם (טוען א,ג) ועוד ראשונים פוסקים שמשביעים בכל אופן, 'וכן עמא דבר'

(רמב"ן – שהלכה כלשון ראשונה הנאמרה כסתמא דגמרא ואילו לשון אחרונה בשם חכם יחיד, וכמוש"כ הרי"ף

בפסחים בכיצא בזה). ורבנו תם הורה לילך אחר המיקל ולפטרו משבועה מספק, ואעפ"כ לא היה

מוחה בדיינים שהשביעו. ורב האי גאון פסק שאין משביעין אותו אלא מטילים עליו נידוי

שיחול אם הוא חייב ואינו משלם (מובא בתוס' ובהגהות מיימוניות טוען א אות ח).

- ב. הסכימו כל הגאונים שבקרקעות ועבדים ושטרות שאין שבועה דאורייתא – נשבעים שבועת היסט. וכן הדין בשאר דברים שפטור משבועת מודה במקצת, כגון פחות משתי כסף והודאה שלא ממין הטענה – נשבע היסט (עפ"י רמב"ם טוען ונטען ג, טו ה, א; מאירי; ריטב"א מב:).
- ג. אין משיביעים היסט בטענת שמא, כגון שאומר כמדומני שלא פרעתי, או אבא אמר לי שכך יש לו בידך והנתבע אומר אין לך בידי כלום – פטור משבועת היסט (ר"י בן מגאש מז. רמב"ם טוען ונטען א, ז, ה, א [וצ"ע בדקדוק לשונו א, ג 'הטוען מטל טל ין . . .]; מאירי וריטב"א) אבל יכול להחרים סתם מי שחייב לו (ריטב"א).
- ויש אומרים שמשביעים היסט אפילו בטענת 'שמא' כל שיש רגלים לדבר (ע' רמ"א חו"מ עה, יז ובש"ך).
- ד. כתב המאירי בשם הסכמת רוב הגאונים שגם אם לא תבע בעל הדין שישבע היסט, אנו טוענים כך בשבילו.

הדינים המיוחדים שיש בשבועת היסט שאינם קיימים בשבועת התורה: אם הנתבע אינו חפץ להשבע, יכול להפכה על התובע, שישבע הוא ויטול. משא"כ בשבועה דאורייתא. ולדעת מר בר רב אשי אפילו בשבועה דאורייתא ניתן להפוך.

א. נחלקו הראשונים האם הלכה כמר בר רב אשי (רב האי גאון, רבנו גרשום מאור הגולה, ריב"ן בשם רש"י. וכן נקט בא"ז לסמוך למעשה) אם לאו [שהלכה כמותו בכל מקום שלא הוכרעה הלכה בפירוש מלבד בהלכה זו והלכה נוספת] (ראשונים בשם הגאונים ותשובות קדמוניות, בה"ג, סדר תנאים ואמוראים ורבנו חננאל; וכ"מ ברמב"ם טוען א, ד, ו. וע' תרומת הדשן שכו. [וי"א שאין הלכה כמותו בשאר מקומות]).

ב. שבועות דרבנן הבאות על טענת שמא – אי אפשר להפכן שהרי התובע אינו יודע (ר"י בן מגאש; מאירי).

ושבועת הנוטלים אי אפשר להפכה ולהטילה על הנתבע, אלא אומר הנתבע אם רצונך, השבע וטול ואם לאו לא אתן כלום (עפ"י הגאונים, ר"י בן מגאש והרמב"ם (טוען א, ד), וכן נטה הרמב"ן וכ"כ הרשב"א וכן נקט המאירי. והביא הרמב"ם מרביתו שאם אמר התובע איני רוצה בתק"ח שתקנו לי, הרי זה משיב על הנתבע היסט. ואם הלה רצה מהפכה על התובע). ויש אומרים שיכול להפכה על הנתבע (עפ"י רש"י בפ"ט דכתובות. [וכן הביא המאירי בשם גאוני ספרד. וצ"ע שבריב"מ איתא לפנינו להפך]).

ושבועת פוגם שטרו או עד אחד מעיד שהוא פרוע – כשבועת היסט שאם רצו מהפכים (מאירי). והרמב"ם (טוען ונטען א, ו) סתם שרק שבועת היסט מהפכים, אבל שבועה של תורה או של דבריהם שהיא כעין של תורה – אין הופכים שבועתם.

ג. אם התובע חשוד על השבועה, אין הנתבע יכול להפוך עליו אלא נשבע היסט או משלם (מאירי). וכיוצא בזה כשהתובע קטן שא"א להשביעו (ר"י בן מגאש מב:).

מאין לישבע היסט – אין יורדים לנכסיו, אלא מנדים אותו זמן נידוי (שלשים יום. רש"י ועוד) ולאחר מכן מלקין אותו ודיו, אבל אין יורדים לנכסיו אם עומד בסירובו. לא כן בשבועת התורה – ב"ד יורדים לנכסיו להגבותם לתובע. ואמרו שלדעת רבי יוסי, אף בשבועה דרבנן – יורדים.

גם בשאר שבועות דרבנן של הנפטרים, דינן כבהיסת שמשמתים לזמן, אבל שבועת הנוטלים

– אם אין התובע נשבע אינו נוטל כלום (ר"י בן מגאש, וכ"מ ברמב"ם טוען ונטען א, ה).

בשבועת היסט, אם הנתבע חשוד על השבועה – פטור. שלא כשבועה דאורייתא, שתקנו חכמים שבחשוד ישבע התובע ויטול, שהואיל ושבועת היסט תקנה היא, תקנה לתקנה אין עושים.

- א. כל הנשבעים ונוטלים שהיו חשודים על השבועה, וכן הפוגם שטרו והיה חשוד על השבועה – ישבע הנתבע היסט וייפטר (רמב"ם טוען ונטען ב,ה). והראב"ד השיג על פוגם שטרו, שאין פוסלים שטר מקויים מפני שבועה דרבנן. והאו"ז הביא דעת הרמב"ם בסתם. היה החשוד מן הנשבעים בטענת ספק – אינו נשבע, ואין שכנגדו נשבע ואין יכול ליתול (רמב"ם טוען ב,ו).
- ב. נשבע והוברר לאחר מכן שהיה באותה שעה חשוד – אין שבועתו כלום, והלה מחזירו לדין, לשלם או להחזיר [כשנשבע ונטל] עד שיתברר שעשה תשובה וכד' (מאירי).

- א. קבלת הגאונים ששבועת היסט אינה בנקיטת חפץ. וכן פסק הרמב"ם (טוען א,ג; שבועות יא,ז-ח). וכן נקט הר"י בן מגאש בשבועות דרבנן שאינן כעין דאורייתא. ומשמע ברמב"ם (שבועות שם; מלוה יד,א-ב; טוען א,ב; גולה ד,א) שכל השבועות מלבד היסט – בנקיטת חפץ, שהם כעין של תורה. וכ"כ הרמב"ן ששבועת המשנה כעין דאורייתא, בנקיטת חפץ. וכן כתב המאירי בשם הסכמת כל הגאונים. וכן שבועת המוציא שטר דלהלן, כתב ר"י בן מגאש שהיא בנקיטת חפץ כשבועת פוגם שטרו. וכ"כ המאירי בשם רוב-ככל הפוסקים). ודעת רבנו תם ששבועת היסט בנקיטת חפץ (ועתוס').
- עוד נחלקו הראשונים, האם שבועה דרבנן נאמרת בשם או בכינוי (וע' מאירי וריטב"א לה; חו"מ פו,יג ובש"ך; שו"ת הריב"ש תלוז).
- ב. הסכימו הגאונים שכל החייב שבועה בטענת ברי, וכן מי שהופכים עליו שבועה, יכול להחרים קודם שישבע בסתם את כל מי שטוען עליו דבר שאינו חייב בו כדי להשביעו (מובא במאירי).

דף מא

- עו. א. המוציא שטר-חוב על חברו, והלה טוען 'פרוע' – כיצד הדין?
- ב. המלוה את חברו בעדים או שהודה לו בעדים – האם צריך לפרעו בעדים? האם יכול לטעון פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים? ומה הדין כשאמר לו בפרוש לפרועו בפני עדים?
- ג. המתנה עם חברו שיפרענו בפני פלוני ופלוני, והלך ופרעו בפני עדים אחרים – האם חייב או פטור? ומה הדין כשפרעו בינו לבינו, והלה מודה שהיה כן אלא שטוען שלא קבל הכסף כפרעון אלא כפקדון, ובינתים המעות נאנסו?
- ד. התובע את חברו על חובו, ואמר לו 'להד"ם', ואח"כ העידו עדים שהלוה לו בתחילה ופרעו – האם חייב לשלם?
- ה. התובע את חברו ואמר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני, ושאלום, ואמרו: 'להד"ם' – האם נאמן לטעון שפרע בפני אחרים?
- א. אמר רב פפא: המוציא שטר על חברו, ואמר לו שטר פרוע הוא – אומרים לו: לאו כל כמינך, לך שלם. ואם אמר (מעצמו): השבע לי שלא פרעתיך – מורים לו להשבע. התוס' צדדו שמא דין זה שנוי במחלוקת האמוראים.
- ואולם כשהתובע תלמיד חכם אין מורים לו כן ומאידך אין מגבים לו חובו הלכך אין נזקקים לדינו (עד שיאמר הריני נשבע. מאירי).
- ואם תפס מעצמו – תפס. ואם לא תפס ורוצה להשבע – שומעים לו (פוסקים).

נחלקו הגאונים כשהנתבע אומר לו השבע שלא פרעתיך, האם יכול התובע לחזור ולומר הישבע אתה שפרעתיך והיפטר.

עוד נחלקו הראשונים האם גם בשאר טענות המרעות את השטר יכול להשביעו או שמא רק בטענת 'פרעתי' (וכן נקטו ר"י בן מגאש והרשב"א והמאירי). וערמב"ם מלוה יד, ג שדעתו נוטה לפטור ואולם אחר שישלם אם יטעון על המלוה מה שיטען – משביעו היסת. וע' שער המשפט פא סקי"ד; פס"ד רבניים כרך י"ד עמ' 142).

בשטר שמודה התובע שמקצתו כבר נפרע והרי השטר נפגם – מחייבים אותו להשבע שלא נפרע יותר, ואע"פ שלא טען הלה שישבע – ב"ד מזקיקים אותו להשבע.

ב. המלוה את חברו בעדים, נחלקו אמוראים האם צריך לפורעו בעדים אם לאו; לפי לשון אחת, אמר רב יהודה אמר רב אסי: צריך לפורעו בעדים, ושמואל אמר: יכול לומר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים. ולפי לשון אחרת שמסר רב יוסף: רב יהודה אמר רב אסי: אין צריך לפרעו בעדים, ורק אם אמר לו בפירוש אל תפרעני אלא בעדים – צריך לפורעו בעדים. ושמואל אמר אף בזה יכול לומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני וכו' [כדעת רבי יהודה בן בתירא]. והקשו על דבריו [שאף ריב"ב לא אמר אלא כשאמר לו כן בשעת תביעה, אבל לא בשעת הלואה (או אף לאחריה, שלא בשעת תביעה). ר"י בן מגאש ורשב"א].

ונחלקו אמוראים כיצד הלכה; רב פפי אמר בשם רבא שצריך לפורעו בעדים ורב פפא אמר משמו אין צריך. ואם אמר אל תפרעני אלא בעדים – צריך לפורעו בעדים. ואם אמר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים – נאמן.

א. כן הגרסה שלפנינו, וכן פסקו הרמב"ם ובה"ג [וישבע היסת].

והרי"ף ור"י בן מגאש גרסו ופסקו שאינו נאמן [ונוטל התובע בלא שבועה. ואולם אם אחר שפורעו טוען על מעות שנתן לו מעיקרא בלא עדים – צריך המלוה להשבע היסת (ר"י בן מגאש). וי"ח בזו. מובא במאירי]. ומ"מ נתנים לו זמן ורואים אם מביאים אם לאו (רמב"ן עפ"י פר"ח). וכן נקטו האו"ז והרשב"א לעיקר.

ויש מכריעים ואומרים שאם אין עדים שהתנה עמו בתחילה, מתוך שיכול להתכחש לתנאי נאמן לומר שנפרע (וכן נקט המאירי לעיקר, דלא כ'חכמי הדורות שלפנינו' שאף בזו אינו נאמן).

ב. לפי שמואל, יש אומרים שנאמן לומר פרעתיך בינך לביני, במגו שיכול לומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו למדנה"י (כן צדדו בתוס' וכן נקטו הרמב"ן והרישב"א). ואולם מרב פפא בשם רבא מוכח שאינו סובר כן (ערמב"ן ושר"ד).

והרשב"א כתב שכשהתנה בפירוש אל תפרעני אלא בעדים, לדברי הכל אינו נאמן לומר שפרעו ביני לביני (וכ"נ במאירי). והוסיף שאפילו אמר פרעתיך בפני עדים ואינו מסיימם, או אם אומר בפני פלוני ופלוני שמתו – חוששים שמא משקר.

ג. להלכה נפסק שאין צריך לפרעו בעדים, ונשבע היסת ונפטר (עתוס' ושר"ד; רמב"ם מלוה יא, א; חו"מ ע, א). ואם אמר לו אל תפרעני אלא בעדים – מחלוקת אם נאמן לומר פרעתיך בפני עדים והלכו למדינת הים.

אם אמר לו כן לאחר ההלואה והלה מיאן לקבל דבריו – יכול לפורעו שלא בעדים (עפ"י רמב"ן; מאירי). ויש חולקים לומר שאפילו לא קבל עליו הלווה כן – צריך לפורעו בעדים (מאירי).

ד. גם אם אין צריך לפרעו בעדים, אם אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני, נחלקו תנאים ואמוראים (בב"ב קע) אם צריך לברר דבריו, ויביא את העדים ויעידו. ונחלקו הפוסקים כיצד הלכה. וכן נחלקו האם בירור זה לכתחילה, שאם לא מצאם – אינו מפסיד (ר"ת) או אפילו דיעבד אם לא בירר הפסיד. ועוד צדדו תוס' שאפילו אם אומרים להד"ם, לדעת רבא להלן דכל מידי דלא רמיא עליה לאו אדעתיה – לא הפסיד. ויש חולקים (ע' בראשונים כאן ובב"ב; חו"מ ע"ב).

הלווה שלא בעדים, הגם שלאחר זמן תבעו בעדים והודה לו – אמרו בגמרא עפ"י משנתנו שאינו חייב לפרעו בעדים. לא נחלקו אמוראים אלא כשבתחילה הלווה בפני עדים, שלא האמינו אלא בעדים.

ג. זה היה מעשה באחד שאמר לחברו, כאשר אתה פורעני פרע בפני ראובן ושמעון. הלך ופרעו בפני שנים מעלמא; אמר אבבי לפטור, ורבא חייב, שלכך התנה עמו, כדי שלא ידחהו.

הלכה כרבא. לפרש"י ורי"ף ור"י בן מגאש וכן נקטו ר"י מלוניל הרמב"ן והאו"ן, מדובר שעדים מעידים לפנינו שפרעו ואעפ"כ המלוה נאמן לומר לא נפרעתי, שהלווה האמינו מראש לכל טענותיו עד שיפרע בפני ראובן ושמעון (ראשונים).

[ואף אם יבואו העדים אחר כך ויעידו על הפירעון – פטור מלשלם, הלכך בשעת הפרעון נשבע המלוה שאין לו כלום אצלו ונפטר (ריב"מ). ויש מפקפקים בדבר (דעה זו הובאה בריב"מ וברמב"ן, ולא נקטו כן. והרשב"א ייחס דעה זו להראב"ד. ור"י מלוניל נסתפק בדבר).

ואפילו כשהעדים אומרים בפנינו הודה שנפרע – נחלקו הדעות האם נאמנים אם לאו. והרמב"ן הכריע שאם אמר לו הלווה בפירוש 'נאמן אתה עלי כשנים' – אפילו יבואו עדים שהודה בפניהם פטור (ואף משבועת היסת פטור. ערמב"ם מלוה טו, ג; רשב"א ומאירי), אבל באמירת 'אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני' אם באו ואמרו שהודה לו – נאמנים, שהרי לא פסלם אלא לאותו פרעון אבל זו עדות אחרת).

ודעת בעל המאור שהלווה חייב לשלם אפילו אם המלוה הודה בפני בית דין שפרעו, כל שעכשיו טוען שלא נפרע. והרשב"א תמה על כך].

ולפרוש ר"ח בה"ג רמב"ם ור"י, אין המלוה נאמן לטעון עדי שקר הם אלא מאמינים לעדים לפטור [אא"כ האמינו בפירוש כשנים לעולם. ערשב"א. וע"ע רמב"ם מלוה טו, ג]. לא חייב רבא אלא כשטוען שפרע בפני עדים אחרים והלכו למדינת הים, והם אינם לפנינו להעיד.

הודה שקבלו בינו לבינו, אין יכול לבוא בטענת 'לשם פקדון קבלתי', אלא פרעון גמור הוא. כן הורה רב נחמן במעשה שבא לפניו.

ד. אחד אמר לחברו, תן לי מאה זוזים שהלוייתך. אמר לו: לא היו דברים מעולם. הלך זה והביא עדים שהלווה ופרעו – פטרו אבבי שהרי אותם עדים המעידים שהלווה מעידים שפרע (ואם אין עדים שפרע – חייב, כמוכח במשנה. תוס'). ורבא חלק וחייב, שכשאמר 'לא לוייתי' הרי הודה שלא פרע, ונאמן אדם לחובתו אף כנגד עדים.

א. כיון שאמר 'להד"ם' אין שייך לתרץ דבריו שנתכוין לומר שפרע. אכן אם אמר 'לא לוייתי', אפשר שמתרצים דבריו כלומר לא עמדתי בהלואתי אלא פרעתי (ריב"א). ועוד י"ל שכל שהוא בבית דין יש לו להשיב בענין שיפטר ואין לתרץ דבריו (עתוס'). ואולם אם אמר בתחילה 'איני חייב' או 'אין לך ביד', 'שקר אתה טוען' – והביא הלה עדים על ההלואה, נאמן אחר כך לומר פרעתי. רמב"ם טוען (א).

- ב. יש ללמוד מכאן שהמורה בב"ד על חיובו, אעפ"י שהביא אחר כך עדים לזכותו, אין יכול לומר שכחתי באותה שעה והודיתי בטעות (ר"י בן מגאש, וכן הסכים הרשב"א). ואין כן דעת הרמב"ם. וכתב המאירי שהכל לפי ראות עיני הדיינים, אם מכירים שבשגגה הודה ונוכר אחר כך אם לאו.
- ג. יש אומרים שאחר שפרעו יכול להזמין לדין ולהשביעו היסת שלא נפרע פעמיים (ע' במאירי).

ה. אחד אמר לחברו: תן לי מאה זוזים שאני נושה בך. אמר לו: לא פרעתיך בפני פלוני ופלוני! באו אותם שנים ואמרו לא היו דברים מעולם – סבר רב ששת לומר: הוחזק כפרן (ואינו נאמן אפילו בשבועה לומר פרעתיך שלא בפניהם. רש"י). אמר לו רבא: כל דבר שאינו מוטל על האדם – אינו בדעתו, הלכך אינו מוחזק בכך כפרן (שהרי לא הוצרך כלל לומר 'פרעתיך' בעדים' ואפשר שפרע ללא עדים ולא שם אל לבו. רש"י). אמנם בדברים שאנשים מדייקים בהם ואינם טועים, כגון קציצת השער של החפצים שפרע בהם, גם רבא אומר שהוחזק כפרן, הגם שלא הוזקק לאותה טענה.

הלכה כרבא. לפרש"י משמע שאם אינו אומר פרעתי בפניהם או שלא בפניהם אלא אומר ודאי בפניהם פרעתי, אז גם לרבא אינו נאמן להכחיש העדים.

אבל ר"ח פירש (וכ"כ רבי ברוך מארץ יוון, מובא באו"ז, וכ"כ בעה"מ ב"ב קע) שהואיל ואין הדבר מוטל על העדים [שלא העמידם כעדים על הפרעון אלא נודמן שפרע בנוכחותם. ר"י מלוניל], הלכך אינם נאמנים לומר לא פרעו, דלאו אדעתיהו ושמוא שכחו. והרמב"ן ועוד ראשונים כתבו שאין הסברא מחוורת.

דף מב

- ז. א. המוציא שטר-חוב על חברו, וטען הלה: פרעתי, והודה התובע שאכן שילם אבל התשלום היה פירעון עבור חוב אחר – האם יכול לגבות את חובו שבשטר?
- ב. לווה שהאמין את מלווהו כל זמן שיאמר 'לא נתקבלתי פרעוני', ויש עדים שפרעו ומלוה מכחישם – האם הדין עם הלווה או עם המלוה?
- ג. לווה שהאמין את מלווהו 'כשנים', והעידו אח"כ שלשה עדים שפרעו – כיצד הדין, ומה הדין כשהאמין 'כשלשה' ובאו ארבעה עדים?
- א. מעשה באחד שהוציא שטר חוב על חברו ואמר לו פרעתי, ואמר לו פרעונך – עבור חוב אחר היה; רב נחמן אמר: הורע השטר. וכן אמר רב ששת בר אידי. ואילו רב פפא רב פפי אמרו: לא הורע. ואמרו בגמרא שאפילו לרב פפא, אם הדברים מורים שהפרעון היה עבור השטר [כגון באותו מעשה שנטל מעות עבור קניית בשר ופרע לו דמי הבשר במקום שמקצבים הבשר ומוכרים. וטוען עכשיו סטראי נינהו] – הורע כח השטר (ונשבע היסת ונפטר. רמב"ם מלוה יד, ט).
- הסיקן להלכה כדעת האומרים הורע השטר. ודוקא כשפרעו בפני עדים ולא הזכיר לו השטר (ליטלנו מידו. רש"י. ובפירוש ר"י מלוניל מבואר שה"ה אם הזכיר השטר שי"ל סמך על העדים ולא חש להשאיר אצלו, או שתבע והלה דחאו למחר), אבל פרעו בינו לבין עצמו, מתוך שיכול לומר לא פרעתי יכול לומר פרעתי חובות אחרים, וגובה בשטר (הלכך גובה בלא שבועה, ואם טוען הלה הישבע שלא פרעתיך – נשבע, כדין שאר בע"ה. ר"י מלוניל).
- א. לדעת האומר שהורע, יש אומרים שהשטר בטל [ואולם אין קורעים אותו. עתוס'] ואין גובים כלל (כ"ד רב האי רב שריא, רי"ף ותוס' ורשב"א. וכ"מ ברמב"ם מלוה ולוה יד, ט ובהגה"מ). ויש אומרים